

בין השורות

עיתון מקוון מבית לב לדעת - ידע מצמיח חינוך

גליון מס. 7 | חשוון התשע"ו

מקום

חדר לימוד

הרב ישראל ליפשיץ

טוב שילמד בחדר מרווח ויפה עם ריבוי חלונות,
וגם בספר יפה ודפוס נאה כי כל אלה יתנו מנוחה
ושמחה לנפש ומרחיבין דעת האדם להניח לו
מעצבו, ועל ידי זה ישתרשו בלבו הדברים היטב...

[תפארת ישראל, אבות, א טו]

שימו לב: לדפדוף בין העמודים יש ללחוץ על החיצים בפינה

תוכן

4. בפתח הגליון

6. לומדים גם בעיניים | ראיון מצולם עם ענת בזק

7. מקום ללמוד | רעות ברוש

11. עיצוב בית הספר | רוני שגב ויעל הורביץ אלבז

| עריכה: רעות ברוש | מערכת: משה וינשטוק, אורי ליפשיץ |
| עיצוב גרפי: עדי צור | צילום ועריכה: אסף פרי |

לראות את כולם

הרב יהודה עמיטל

שמעתי פעם על מישהו שתכנן בית כנסת בעיצוב מיוחד. המושבים סודרו כך שכל אחד יראה רק את פיתוחי העץ שבחזית ההיכל, ובאופן שאין המתפללים יכולים לראות זה את זה. כששאלוהו מדוע עשה כך, השיב שכל אחד צריך להתייחד בתפילה עם הקב"ה לבדו. זו תפיסה נוצרית. בבתי כנסיות ובבתי מדרשות המצב אינו כזה! בבית המדרש כל אחד רואה את כולם, מביט בכולם, לא פיזית, אלא רוחנית. יהודי חייב לראות את חברו ולחוש באחדות ובערבות ההדדית... אין להסתגר בדף הגמרא ולבנות מחיצה סביב...

(שיחת פרידה, דף קשר 18 תשמ"ו)

בפתח הגליון

בגליון זה ננסה לפקוח את עינינו לסביבה: לחצר בית הספר, לכיתה, למסדרון... איך נכון לעצב אותם, ואיך עיצוב המרחב משפיע על הלמידה המתרחשת בו. לעיתים שינוי קטן הוא בעל ערך רב, ועצם המודעות והחשיבה על הדברים יכולה לתת פירות בעתיד.

נעמוד על הקשר בין מקום בלב למקום במרחב, ניפגש עם דרכים ליצירת למידה שעוברת גם דרך העיניים והחושים כולם ונחשף לרעיונות לעיצוב מרענן של המרחב הבית ספרי.

קריאה מהנה!

בברכת "בְּרוּךְ שְׁנַתְּנוּ חֵן מְקוֹם עַל יוֹשְׁבָיו"
(בראשית רבה לד)

צוות לב לדעת

מקום ללמוד

רעות ברוש

המילה 'מקום' משמשת בשפתנו במשמעויות שונות- אנחנו מדברים על מקום פיזי במפת הארץ או העולם, יש לנו מקום בבית הכנסת, אנחנו מודדים את המקום הפנוי בארון, ממששים את המקום בגוף ומפנים מקום בנפש.

ומעל כולם- המקום הוא גם שמו של הקב"ה, ש"הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו".

המקום הפיזי פעמים רבות נמצא במגע עם המקום בנפש. כשאנחנו עומדים על סף המדבר, על שפת הים, על פסגת ההר או בשדה פורת, ברחוב סואן או במשעול שומם: כל אחד מן המקומות הללו מנגן לנו על נימים אחרים בנפשנו, פותח מקומות אחרים, מאפשר הקשבה אחרת.

ומה מעורר בנו בית הספר? החצר, המסדרון, הכיתה? איזו תבנית נוף אנו יוצרים בבית הספר, ומה אנו רוצים שהיא תחולל בנפש הבאים בשעריו?

אני זוכרת את המורה בכיתה ד', שנכנסה לכיתה ביום הראשון ללימודים בפנים מאירות ואמרה "בואו נפתח את החלונות"... המעשה הזה של פתיחת חלונות הכיתה אל החוץ, אל משב רוח נעימה, היה מחייה נפש. או המורה שכיסתה את שולחן המורה במפה רקומה והניחה עליו עציץ פרחים. מחוות קטנות ששידרו לנו

לומדים גם בעיניים

ענת בזק

שיחה על יצירת סדנאות למידה מעוצבות, בהן ישנו קשר עמוק בין עיצוב המרחב לבין התוכן אותו אנו רוצים ללמד. על הקשר בין הכלי לתוכן ובין העולם החזותי למשמעות הפנימית.

לחיצה על תמונת הסרטון תפעיל אותו.

ללא מילים שאפשר לחוש פיסת ביתיות בבית הספר... המרחב יוצר אווירה, מקרין אנרגיה מסויימת, ולכן המרחב בו מתרחשת הלמידה משפיע על אופי הלמידה שתיווצר בו. למידה שיתופית לא תתרחש בכיתה שבה התלמידים לא יכולים לשבת יחד בקבוצות ולדבר, להסתכל האחד בעיני רעהו. יצירתיות זקוקה למרחב מסוים כדי להתפתח, ולמידה בטבע מחייבת את האפשרות להיפתח אל המרחבים שמחוץ לכתלים... איך נעצב את הכיתה כך שתהיה מרחב לדמיון, ליצירה ולאילתור? האם אפשר לעצב את סביבת בית הספר באופן שבו הלמידה תהיה אותנטית ומתרחשת בסביבת חיים אמיתית ולא מדומה? כיצד ניצור סביבת למידה שמעוררת את כל החושים?

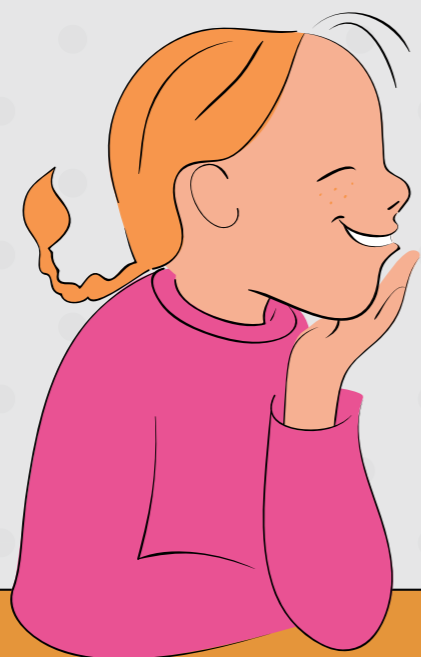
כל בית ספר ואולי כל מורה צריך לשאול את עצמו איזו טביעת אצבע ייחודית הוא מביא עמו אל הלמידה, וכיצד הנקודה הזו יכולה לבוא לידי ביטוי גם במרחב הבית ספרי. לתת את הדעת לא רק על התוכן אלא גם על הסביבה, משום שבמידה רבה הכלי מעצב את התוכן.

תפיסה אקולוגית של הסביבה קוראת לנו לתת את דעתנו על המרחב הסובב את בית הספר. לא דומה בית ספר הבנוי על צלע הר לבית ספר הניצב במישור. חומרי הגלם שמהם עשויה הסביבה יכולים לבוא לידי ביטוי בבית הספר ובעיצובו. אופי הקהילה שממנה מגיעים התלמידים, מטרות בית הספר, הרכב הצוות-

כיצד הם משפיעים על דמותו הפיזית של בית הספר? הורגלנו לכך שבתי ספר מעוצבים בתבנית קבועה וידועה, אך נראה כי הגיעה העת לצאת מהקווים או מהקופסא ולחשוב מחדש איך אנו רוצים שתיראה הכיתה, חדר המחשבים, הספרייה, המסדרון והחצר... נראה שאין מודל אחד נכון שאותו יש לשכפל, אלא את הרעיונות ואת הרוח צריך כל בית ספר ליצוק אל כלים משלו. בבחינת: כשם שפרצופיהם שונים כך כיתותיהם שונות...

לעיתים לרעיונות הפשוטים יש השפעה גדולה. עציץ על השולחן, פתיחת חלון... חשיבה מחדש על העמדת הריהוט בכיתה, תליית וילונות, בנייה משותפת של פינות ישיבה, למידה ועבודה, קישוט הקירות בדרך יצירתית, שטיחים על הרצפה, גינת ירק של תלמידי הכיתה, שולחנות עגולים, כסאות על גלגלים, חצר גרוטאות, תיאטרון כיתתי ועוד ועוד כיד הדמיון וכרוח המקום...

זוהי הזדמנות לחלום, הזדמנות ליצור, לבנות, לרקום: מקום.

עיצוב בית הספר

רוני שגב ויעל הורביץ אלבז

בית הספר, כחממה חברתית ולימודית, מהווה בסיס ומקור השראה לכישורי החיים ולהעצמת התלמידים. לעיצוב בית הספר יש השפעה עצומה על חווית הלמידה של הילדים, ובהתאמה-אחריות ערכית גדולה על המעצבות.

לאורך ההיסטוריה, המודל הפדגוגי של כיתת לימוד היה המורה כמקור הידע הבלעדי.

בהתאם לכך, עשרות שנים שלא השתנה מבנה כיתת הלימוד:

טורים של שולחנות תלמידים שמופנים כולם אל הלוח ואל המורה שיושב בסמוך לו.

בשנים האחרונות אנו עדים למגמה פדגוגית חדשה בבתי הספר בארץ ובעולם, שעיקרה מעבר מלמידה של שינון ללמידה משמעותית וחוויתית.

תהליך הלמידה הופך ליותר חוויתי ועם יותר אחריות אישית וחברתית עבור התלמידים: העצמת היכולת של התלמידים לאתר מקורות מידע, לחקור, לנתח סיטואציות ולמצוא פתרונות בעבודת צוות, ליצור ולמצוא הקשרים בין תחומי עניין שונים ולפתח את החשיבה היצירתית.

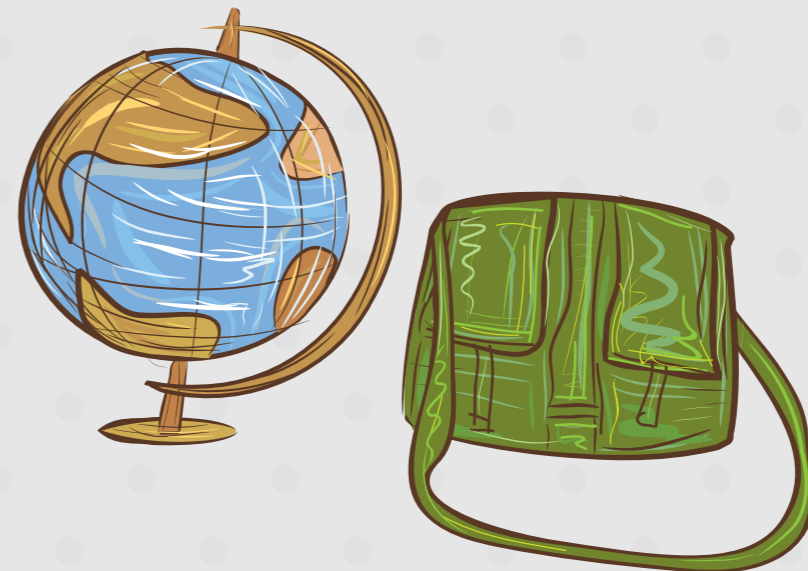
אלף בית

מרק ורשבסקי, נוסח עברי: פסח קפלן

חֶדֶר קָטָן, צֶר וְחֻמִּים,
וְעַל הַכִּיָּרָה אֵשׁ;
שֵׁם הַרְבִּי לְתַלְמִידָיו
מוֹרָה אֶלֶף-בֵּית.

אֶת תּוֹרָתִי, יְלִדֵי חֻמֶּד,
שָׁמְעוּ, זְכֵרוּ-נָא;
שְׁנוּ, יְלָדִים וְחִזְרוּ:
קִמֵץ-אֶלֶף - אָ!

שִׁימוּ עֵינַי, הַטּוֹ אֵינָן
אֶל הַכָּתוּב פֹּה;
מִי שִׁיקְרָא מֵהַר עֵבְרִית,
דָּגַל אֶתָּן לוֹ.

להעברת המסרים והערכים של בית הספר בצורה חווייתית ומהנה לתלמידים ולמורים.

שימוש בצבע- לכל צבע יש משמעות אנרגטית שמשפיעה על האווירה שתשרור בכיתה. עיצוב נכון ומאוזן בצבע יוצר הרמוניה נעימה ומעוררת עניין- בהתאמה לגילאי התלמידים וייעוד הכיתות.

המורה מתווה את הדרך, מכוון ומנחה את התלמידים לדרכי פעולה והלמידה, והופך למעין מנטור עבור התלמיד.

בהתאם לכך, מבנה הכיתה המסורתית משתנה, ומתפתחת התפיסה של הכיתה כסביבה דינמית, נעימה, מעוררת השראה ויצירתיות בתלמידים:

עיצוב בתפיסה רב מימדית -עד לפני כמה שנים עיצוב בבית הספר היה דו מימדי, התמקד בקירות הכיתות/ המסדרונות ועיקרו בהעברת ערכים חינוכיים. היום ברור שעיצוב נכון מעניק לבית הספר ניראות רב מימדית. הרעיון העיצובי עובר כחוט השני מהקירות דרך הריצפה ומטפס לתקרה. לחשיבות הפונקציונאלית שבבחירת הרהוט מתווספת משמעות אסטטית שיוצרת חווית עיצוב מושלמת. העיצוב הרב מימדי מעניק ערך מוסף

גמישות בהתאמה מהירה של הכיתה לאופי הלמידה במעברים בין השעורים. שולחנות מודולריים וכסאות ניידים המאפשרים התאמה וגמישות בתצורות הישיבה והלמידה בכיתה.

מרחבים בין הכיתות- הענקת משמעות אסטטית, ערכית וחברתית למסדרונות ולמרחבים שבין כיתות הלימוד יוצרת בתלמידים תחושת הזדהות ושייכות לבית הספר, ושומרת על רצף רעיוני וויזואלי בין השיעור בכיתה להפסקה.

מחקרים מוכיחים שתלמידים הנמצאים באווירה חיובית מסוגלים לייצר יותר הקשרים המובילים לחשיבה יצירתית ולמידה משמעותית. בעולם העסקי כבר הבינו שיצירת סביבת עבודה דינמית ומעוררת עניין, מעודדת חשיבה יצירתית ותחושת שייכות של העובדים למקום.

תאורה- תכנון נכון של כמות האור בכיתה משפיע על עירנות וחיוניות התלמידים.

בכיתה המודרנית יש לתת את הדעת לרבגוניות הכיתה, ולתכנן תאורה דינמית למצבים משתנים- תאורה מלאה, תאורה מותאמת למצגות מוקרנות, תאורה ממוקדת למיצגים ועוד..

קשר עם החוץ- חלונות גדולים מהם משתקף נוף טבעי או צמחיה השוטפים באור יום את מרחבי הלמידה והמסדרונות, מעניקים תחושה של מרחבים פתוחים וחיבור לטבע, מסייעים לפתיחות מחשבתית, ומהווים תמריץ לאווירה חיובית בבית הספר.

חשוב לציין שבעזרת תכנון עיצובי נכון ניתן להעניק תחושת מרחב גם במבנה קיים עם חלונות נתונים.

ריהוט דינמי- במרבית בתי הספר הלמידה בכיתות אם ולא בכיתות ייעודיות למקצוע. לפיכך נדרשת

בחצרנו

אמיר גלבוע

בְּחֲצֵרְנוּ עֵץ חַיִּים יִפְרֹחַ
וְרִמּוֹנִים
וּפְעֵמוֹנֵי הַכֶּסֶף.
הַשַּׁעַר לוֹ תָמִיד נִפְתָּח
וְלֹא יִירָא אִישׁ
אֶלָּיו לְגִשֶׁת.
הַשֶּׁמֶשׁ בְּעֵנְפָיו יֵאִיר
בְּמוֹעֲדָיו יְבָרֵךְ גֶּשֶׁם
וִירֹק-עַד סְבִיבֵי הַדָּשָׁא.
לֵילָה בּוֹ חֵלוֹם יִשְׁגָּה
וְלִבְקָר יִבְשִׁיל הַפֶּשֶׁר.

בְּחֲצֵרְנוּ עֵץ חַיִּים יִפְרֹחַ.
שִׁכְךָ חֲלֵמֶת, שִׁכְךָ.

עיצוב נכון של מרחב למידה עוסק ביצירת סביבה
חוייתית וידידותית המאפשרת למידה משמעותית
ופיתוח חשיבה יצירתית תוך התחברות לערכים
ולתפיסה הפדגוגית בהם דוגל הצוות החינוכי של
בית הספר.

*הכותבות הינן מעצבות פנים המתמחות בעיצוב מרחבי למידה.

לחצו כאן כדי להצטרף לרשימת התפוצה שלנו

